

Corsendonk[®] bier

ZALIG GENIETEN.

Distr.: N.V. Brouwerij Corsendonk 2360 Oud-Turnhout ☎ 014/41.39.72

Corsendonca

v u H Miguel
Sprinkhaanweg 4
2360 oud turnhout

Trimestrieel tijdschrift
6de jaargang 1989

NR 2 juni

ASLK - Sparen

reeds jaren het meest ervaren

Uw bank- en verzekeringsteam

Agentschap Arendonk
De Valken 8
2370 Arendonk
tel. 67 76 96

Agentschap Oud-Turnhout
Steenweg op Turnhout 3
2360 Oud-Turnhout
tel. 42 15 28

Editoriaal

De Heemkundekring Corsendonca heeft reeds een druk eerste deel van 1989 achter de rug.

De eerste week na Pasen namen we deel aan de tentoonstelling van de Kempense musea, door de Streek-V.V.V.-Noorderkempen in de Warande georganiseerd. We stelden er in een kleine stand een deel van onze verzameling kleiaarden pijpen tentoon.

Op 14 april gaf Gust Sels in de Heischuur een lezing over "Magie en Volkshumor in de Kempen". Ook hier hadden de afwezigen ongelijk.

Intussen is ons museum op de zolder van het gemeentehuis opnieuw opengesteld, met een aantal nieuwe onderwerpen die zeker de moeite lonen om even langs te lopen. Het museum is iedere eerste zondag van de maand (tot en met november) geopend tussen 14 en 17 u.

Het ledentijdschrift werd in een nieuw kleedje gestoken. Het mag er best zijn beweert men!

U ziet, redenen genoeg om tevreden te zijn over de werking. Corsendonca leeft meer dan ooit.

Ons ledenaantal bereikt een nieuw record. We wensen de 'nieuwelingen' langs deze weg van harte welkom en hopen tevens dat we hen niet teleurstellen in onze werking. Het is een gegeven dat het merendeel van onze leden sympathisanten en geïnteresseerden in heemkunde zijn. Dat betekent voor een beperkte groep actieve mensen binnen de vereniging uiteraard een belangrijke uitdaging. Het bestuur hoopt dat de meer dan 150 mensen die op dit ogenblik lid zijn, vinden wat ze zoeken en krijgen wat ze verwachten van de heemkundekring. Daarom zou ik toch, nogmaals, langs deze weg beroep willen doen op enkele leden die, zij het van tijd tot tijd, actief iets willen doen voor de kring. Wij kennen niet steeds de interessesferen van onze leden, maar iedere inbreng is welkom: een artikeltje, een knipsel, een documentje, een foto, een tip, een helpende hand in het museum ...

Aarzel niet, zet de stap.

De kring kreeg de laatste maanden heel wat respons i.v.m. het museum. We zijn op dit ogenblik volop bezig met het aanleggen van een verzameling gebruiksvoorwerpen, landbouwgereedschap, boeken, ..., ons geschonken of in bruikleen afgestaan. Spijtig genoeg kunnen we niet alles tegelijk tentoonstellen; het gaat nochtans over stuk voor stuk voor ons waardevolle voorwerpen, die zeker vroeg of laat een plaats krijgen in ons museum. Uiteindelijk is onze belangrijkste doelstelling in dit verband de voorwerpen voor het nageslacht te bewaren. En dat gebeurt vast. Corsendonca doet het goed. We kijken met vertrouwen naar de toekomst en blijven rekenen op de sympathie en de steun van onze leden.

Hugo Miguet

Voorzitter

VOLKSGENEESKUNDEMerkwaardige volksremedies van een Oud-Turnhoutenaar.

Als we het woord 'merkwaardig' gebruiken dan doen we dat niet alleen omwille van de inhoud van de volksremedies, maar ook omdat we kunnen putten uit een waardevolle bron. Het betreft een handgeschreven boekje, geschreven door Jan Franciscus Wens, de stamvader van de familie Wens uit Oud-Turnhout.

Het bevat 82 stichtende maar ook luimige verzen en daarnaast een aantal remedies en persoonlijke notities.

De tekst wordt geopend met "Vlimmeren anno 1789". De meest recente datering vinden we in de notities :

"in den legaeen tot vlimmeren mast gesaeyt in het jaer 1827".

Een ander geschrift met rekenoefeningen vermeldt :

"Jan Franciscus Wens int iaer ons Heere als men schrijft 1787 tot Vlimmeren in de schole by meester Phillippus Jacobus

ioostens 1784".

Deze Phillipus Jacobus Joostens, junior stamde uit een befaamde kosters- en schoolmeestersfamilie die te Vlimmeren actief was tussen 1750 en 1827(1).

Een niet nader genoemde Joostens vinden we ook als koster te Oud-Turnhout tussen 1810 en 1818 toen hij naar Weelde trok. Ook hij was afkomstig van Vlimmeren. Het valt nog uit te zoeken wat de verwantschap was van deze koster met de genoemde schoolmeester maar we zullen het in dit bestek niet uitdiepen. In elk geval is ook Jan Franciscus Wens omstreeks die jaren naar Oud-Turnhout getrokken en meer bepaald naar de Hassel (Arselt) (2). Te Schoonbroek huwde hij met Joanna Sels. Jan Franciscus was de zoon van Paulus Wens en Elisabeth Eelens. Hij overleed te Schoonbroek op 18 mei 1853 (3).

Als we onderstaande remedies lezen, dan moeten wij erbij denken dat ze mogelijk afkomstig of beïnvloed zijn door zijn leermeester, de schoolmeester-koster.

Anderzijds zijn de remedies niet genummerd en gedateerd zoals dat met de voorafgaande verzen, die gedateerd zijn tot 1791, wel het geval is.

Het is dus mogelijk dat J.F.Wens na zijn schooltijd de lege bladzijden benutte om er de remedies te noteren zoals hij dat ook deed met notities van boekhouding in verband met uitgaven, aankopen van grond en aflossingen van leningen die hij veelvuldig afsloot met familieleden en andere personen. Blijkbaar was hij kapitaalkrchtig en fungeerde hij ook als een soort bankier. De talrijke gegevens zijn waardevol genoeg voor een uitgebreide studie die nog niet rond is maar we lichten alvast een tip van de sluier met de volgende greep uit zijn waardevolle nagelaten gegevens.

Remedie om een langdurige cortse te genesen.

Men sal nemen een half note muschaet en soo veel mostaert zaet te samen gepoedert en ingedronken met een warme croes wijns als die huijveringe begint te komen, ende laeten hem warm dekken om te sweten ende soo 't in een rijs(4) niet over en gaet soo moet ment wederom doen ende nemen purgatie in ende doen laeten.

Om de vierden dagse cortse te genesen

Dese cortse is nauwelijcx met eenige remedien te genesen, neemt de bloemkens van centauria(5) ende carde benedictus(6), ende siet (7) die met bier ende drinkt

daer af soo lang als die cortse vergaen is ende dekt u warm om te sweten ende soo doende sal die cortse te niet verdwijnen ende vergaen(8).

Om wonden te genesen

Die quetst is oft hem gesneden heeft sal die wonden wassen in zijn eijgen water oft

met wijn oft met asijn en water, ende laetent doof bijten soo salt niet sweren ende leggender voort suiiker ende olie op met een dokxken ende bindet twee of drij mael vast om voorts bloeden soo salt haest genesen sijn oft schrabt krijt in een ende binter dit vast omme met een dokxken voort bloeden soo salt van selfs heelen.

Cardo benedictus

Cardo benedictus gedroogt ende in wijn geleijt daer af gedronken sterkt die memorie en sinnen die eenigsints gekrenkt zijn, is ook goet voor pijn int hooft ende voor een vervuilde maeghe, reijnigt het bloet en opent die verstoptheyt van de lever en de milte.

Cardo benedict ... water dient wel om zeere ogen te wassen.

Cardo benedictus in bier gesoden ende heet gedronken met een wijng van zijn poeder doet wel sweten ende verdrijft de vierdendagse cortse ende de peste, doet ook

wel water ende verdrijft den steen, cardo benedict is ook goet voor draeiinge int hooft, ende helpt het gehoor, pillekes van het poeder gemaekt met honing en die ingeswolgen, helpt een benauwde borst en is ook goet voor teringhe.

Om pijn des hoofts te genesen komende van koude

Siet Roosemarijn(9) in bier een quartier uers, doet dan de roosemarijn uijt en doeter in wat Salie(10) en Suiiker en boter met een wijng roggemeels, eet daer af altemet warm, het is seer goet.

Item nemt salie en bethonie(11), legtse in wijn ende drinkt daer af of conserf van roosemarijn of van bethonie ingenomen de groote van een castanie(12) met wat (fijn) gestooten caneel ende note muschaat.

Item in voet water gesneten(13) daer camilien(14) in gesoden ende sout daer bij gedaen zijnde trekt de pijn uijt den hooft.

magelij(n?) gevreven ende daer aen geroken oft magelij(n) water opgetrokken met den neuse uijt het hol des hands doet de pijn vergaen.

Soo daer verstoptheit is van comerganck soo sal men savons hoeft pillekens in nemen, een virendeel loots(15) of nemt smorgens in, een virendeel loots senepoer(16) met wat gebotert bier met wat suykers.

Om hoeft pijn te genesen komende van hitte

Nemt rooswater met een weinig roos eecks(17) ende riekt daer aen ende trekt wat op in de neuse ende die pijn sal terstont vergaen, men mag ook camfer rieken. Item die plaats waer de pijn is sal men bestrijken met roos salf ende nemen roos water, roos eeck, roos olie, van elks wat onder malkanderen geslagen en daer eenen doek in gezet ende dobbel voort voorhoft gebonden ende als 't droog is wederom ververst.

tot camerganck (18) sal men pruymkruyt, een loot, met warm bierboter en suyker innemen. eenenseer kostelijken en wonderlijken peest dranck waer mede eertijds in de stad Keulen genesen zijn meer dan vier duysent menschen.

Also haest als gij voelt dat gij den slag op den hals hebt(19) soo neemt haestelijk eer u den slaep bedriegt, Celidonia(?) met de bladeren en bloemen en wijn ruyt(20) elks een goede hand vol, hiertoe neemt een breedasche(21) kanne rijnsche wijn azijn dat is een vol uyersche mate en siet met de voorschr: kruyden op de helft, daer na doet et door eenen doek in een rij(n) gelas. hiervan sal de patient in nemen eenen goeden dronck te weten eenen wijn roomer vol ofte meer naer alle mogelijkheid.

dan sal den patient hem stellen voor een goet vier eycken sapenderen, soo lange dat hij wel sweeten ende houden hem sonder slaepen(22).

Andere remedies zullen we in een volgende bijdrage aan bod laten komen. Reacties en

andere remedies, die niet noodzakelijk even oud zijn, zijn steeds welkom.

Voetnoten

(1) Zie hierover : De kosterfamilie Joostens in Vlimmeren (ca 1750 - 1827), in De Vlierbes Vlimmeren, jg. IX, 1987, p.91-98.

(2) Blijkens notities in een ander schoolschrift.

(3) Parochieregisters Schoonbroek.

(4) Een reys : een keer

(5) Verschillende kruiden komen in aanmerking voor interpretatie. Er is het plantengeslacht Centaurie, waaronder de korenbloem (*C. Cyanus*) en het knoopkruid (*C. Jacea*). Volgens W. Godefridi komt echter ook het duizendguldenkruid (*Erytraea Centaurium*) in aanmerking omwille van de aard van de remedie en omwille van de combinatie met "carde of cardo benedictus" als bitterstofplant.

(6) Het gaat hier om het zogenaamde Benediktenkruid, *Herba cardui benedicti*. De

geïllustreerde flora van Nederland door Heimans, Heinsius en hysse vermeldt duidelijk (p.1052) dat het in de geneeskunde gebruikt werd. De plant die ervoor gebruikt werd is de gezegende distel (*Cnicus benedictus*) van de familie der composieten.

(7) zieden : koken

(8) Het warm toestoppen bij koorts is een remedie die nog veel aanhangers heeft bij oudere mensen. De bedoeling is het zweten te bevorderen en zodoende het "kwaad" uit het lijf te jagen. Al kan zweten een teken zijn van dalende koorts, toch kon door het warm toestoppen de koorts hoger oplopen. Talrijk kwamen op die manier ook veel gevallen voor bij kinderen van "stuipen". De koorts liep te hoog op, deels door gebrek aan actieve koortswerende middelen maar wellicht ook door de nadelige remedies.

(9) Rozemarijn (*Rosmarinus officinalis*) van dezelfde familie als marjolein en tijm. Volgens de hogervermelde flora (p. 902) :

"Van deze plant worden de rosemarijn-olie en dito zalf bereid. Herba Rosmarini vroeger en nog wel gebruikt als volksgeneesmiddel en bij plechtigheden als symbolieke versiering"

(10) Salie : *Salvia officinalis*. De flora hierover : "Reeds in de oudheid gebruikt als artsennij (*Salvia* betekent letterlijk "reddende" of "gezondmakende"). De bladen, folio *Salviae*, worden nog wel als keelspoeling gebruikt en als thee bij verkoudheid, ook voor saliemelk en als toekruid in de keuken."

(11) Betonie (*Betonica officinalis*)

(12) castanie : kastanje

(13) Voetbad

(14) Echte kamille (*Matricaria Chamomilla*)

(15) een loot is een oude gewichtseenheid. In het rekenschrift van J.F.Wens vinden we op pagina 16 de juiste betekenis:

Vant grof gewigte

Een Tentenaer of Quintaer doet 100 pont
een schippont doet 300 pont, een lijspont
15 pont, alsoo dat 20 lijspont een

schippont maeken,

eenen steen doet 8 pont, een pont is 16 oncen, een once is twee loot.

(16) senepoer is wellicht sennapoeder.

(17) eek is eek, edik of nog verstaanbaarder : azijn. "roos eecks" is dan roosazijn.

(18) stoelgang

(19) een hitteslag

(20) Wijnruit (*Ruta graveolens*): Een giftige, oude artsennijplant uit Zuid-Europa. In tuinen gekweekt en enkele malen verwilderd (Genoemde flora p. 577).

(21) Afleiding van Breda

(22) De werkwijze is een goed voorbeeld van de zogenaamde "leer van de sympathie". Het gelijke sympathiseert; in dit geval gaat men met warmte (vuur) bestrijden. Het lijkt dus sterk op het warm toestoppen om koorts te doen verdwijnen.

Gust SELS

Mei 1989

E34 - Parking te Oud-Turnhout.

Op de agenda van de gemeenteraad van 13 april 1989 stond als zesde punt "advies naamgeving parking langs autostrade" op het programma. In de toelichting van de agenda lezen we : "Voor de nog niet gerealiseerde parking langs de autostrade E34 ter streke Darisdonk-Mellestraat, stelt het Ministerie van Openbare Werken voor om deze parking de naam "Waterheide" te geven. Vermits deze te realiseren parking volledig op Oud-Turnhouts grondgebied ligt en vermits de naam "Waterheide" een Turnhoutse kadasterbenaming betreft, wordt door de administratie geadviseerd de naam "De Mellen" te weerhouden. Na advies door de gemeenteraad kan de procedure gestart worden tot naamgeving, ingevolge het dekreet van 28 januari 1977 tot bescherming van de namen van de openbare wegen en pleinen." Het advies hierover werd aan de heemkundekring gevraagd. Gezien op het kadasterplan dit gebied als "De Mellen" aangeduid staat (wij kennen immers ook de

Mellestraat), adviseerde de heemkundekring dat deze benaming zeker kan worden voorgesteld aan het Ministerie.

Hugo Miguet

Wim van Hout

Koninklijke Fanfare "De Burgerzonen" - Oud-Turnhout.Aktiviteiten voor de komende maanden.

juni : za 24/06 : kienavond

juli : zo 02/07 : de drumband treedt op voor de V.V.V. op de Grote Markt te Geel

augustus : zo 06/08 : concert bij "De Heidegalm" in Schoonbroek

za 26/08 : kienavond

september : za 16/09 en zo 17/09 : fanfarefeesten

za 30/09 : kienavond

Het Bestuur.

Folklorefestival - Oud-Turnhout.

Op zaterdag 8 juli en zondag 9 juli organiseert de Kultuurraad van Oud-Turnhout in een grote tent op het domein van de priorij van Corsendonk een folklorefestival. Tijdens datzelfde weekend gaan eveneens de reeds traditioneel geworden opendeurdagen op de priorij door. Dit is zoals steeds een organisatie van de V.V.V.-Oud-Turnhout.

Zaterdag 8 juli opent de Harmonie Sint-Antonius van Oosthoven de Vlaamse folkloredag om 13.30 u, waarna de voorzitter van de Kultuurraad een openingswoord uitspreekt.

Achtereenvolgens treden op :

- 14.30 u. Gilde van Westerlo
- 15.15 u. Gilde van Nieuwmoer
- 16.00 u. Gilde van Westerlo
- 16.45 u. Gilde van Minderhout
- 17.30 u. Gilde van Schoonbroek

Zondag 9 juli staat in het teken van de internationale folklore. Na het openingswoord door de heer Verwerft, directeur van de Toeristische Federatie van de Provincie Antwerpen (13 u.) treden achtereenvolgens groepen op uit :

- 13.15 u. : Griekenland
- 13.55 u. : Nederland
- 14.35 u. : Polen
- 15.15 u. : Italië
- 15.55 u. : Hongarije
- 16.35 u. : Griekenland
- 17.15 u. : Nederland
- 17.55 u. : Polen
- 18.35 u. : Italië

Gelijktijdig gaan de geleide bezoeken aan de priorij door, terwijl buiten de tent op geregelde tijdstippen een vendeliersgroep uit Hoogstraten optreedt.

Het goed gevulde programma biedt voor ieder wat wils en belooft zeker een massa volk naar Corsendonk te trekken.

IN MEMORIAM Jan Van den Akkerveken.

Voor de autochtone Oosthovenaar is Meester Van den Akkerveken een begrip. Jan werd geboren te Oud-Turnhout op 10 oktober 1907. Hij studeerde te Maasmechelen voor onderwijzer en behaalde zijn diploma op 8 april 1929. In het begin van zijn carrière gaf hij enkele malen in de gemeentelijke

•Ik heb zonder vrees de dood verbeld,
Langs school en volk mij voorbereid.
Ik ga gerust ter eeuwigheid•

In dankbaarheid gedenken wij

DE HEER

Jan VAN DEN AKKERVEKEN

weduwnaar van mevrouw

Wilhelmina VAN LAER

Ere-Schooldirecteur

Hij werd geboren te Oud Turnhout op 10 oktober 1907 en is in de Heer overleden in het Rusthuis Vilain XIV te Leut op 4 mei 1989.

Uw gebed was een hulp voor de overledene.
Uw deelname een troost voor ons.
Wij danken U oprecht.

Jozef en Godelleve
VAN DEN AKKERVEKEN-LEMMENS
en kinderen.

Begraafensond. Moonen Rotem - Drukkerij Arits

jongensschool van Oosthoven les als intrimaris. Zijn definitieve benoeming volgde op 12 april 1932. Hij gaf gedurende jaren les aan de leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar.

Wereldoorlog II was een minder fraai intermezzo. Tussen 11 september 1939 en 14 juni 1940 was hij gemobiliseerd. In het boek met aantekeningen over de Oosthovense jongensschool vinden we nog het volgende terug : "Op 24 december (1944) namiddag werden de klassen opgeëist door het Duitse bezettingsleger. Bij Frans Verhulst, landbouwer, Heerestraat werd een noodlokaal gevonden. Juffr. Philomena Clymans en Marcel Laenen gaven er les van 18 januari 1944 met halfdagstelsel. Het andere noodlokaal was bij de We.Meerts aan de kerk. De heren Van Den Akkerveken en De Proost Frans gaven les in de herberg van 18 januari 1944 tot 13 maart 1944. De herbergzaal werd geweigerd daar de eigenares niet tevreden was met de 7,50 fr. huur per dag. Dit lokaal werd opgeheven en

deze klas werd ondergebracht bij We. Panis (Elisa Faes) Polderstraat 71."

Op 31 augustus 1965 werd Jan Van den Akkerveken, ondertussen schoolhoofd geworden, op pensioengesteld. Hij volgde zijn zoon, die ondertussen te Lanaken woonachtig was en overleed in het rusthuis te Leut (bij Lanaken) op 4 mei 1989.

Theresia Leppens

Enkele weerheiligen uit de maand mei.

Sint Job (10/05) noemen onze boeren "de bonenzetter". Dat is eigenlijk voor de pessimistische boeren, want de optimisten hebben hun bonen al in de grond sedert Sint-Marcus (25/04). Nochtans is volgens velen de heilige evangelist misschien wat te vroeg en moet men dan geluk hebben dat de bonen niet te rap boven komen, anders verbrandt de "rosse" maan ze...

Bonen van Sinte-Merk

Rap maar zeker niet sterk!

Op de boerenkalenders eisen de beruchte IJsheiligen alle aandacht, want het is de laatste vorstperiode alvorens de zomer de macht definitief overneemt.

Al is Marmetus oud en grijs

Hij houdt van vriezen en van ijs

De ijsheiligen worden meestal met zijn vieren in één adem vernoemd : Sint-Marmetus (11/05), Sint-Pancratius (12/05), Sint-Servatius (13/05) en Sint Bonifacius (14/05).

Pancraas, Servaas en Bonifaas,

Zij geven vorst en eis helaas

In Beieren, in Zuid-Duitsland, voegt men daar nog, en niet helemaal ten onrechte, een koude Sofie (15/05) aan toe... In Vlaanderen spreekt men liefdevol van "tante Sofie" die door het knisterende gras moet lopen, omdat het duchtig "gerijpt" heeft.

De heilige Sofie,
Is koud onder d'r knie.

Niet iedereen gelooft in deze "killige"
Sofie. Maar ja, ze zijn er in soorten!
(Naar Het Kempisch Weermanneke", R.I.S.).

INHOUD

Editoriaal	p. 1
Volksgeneeskunde	p. 4
E34-parking te Oud-Turnhout	p. 16
Koninklijke Fanfare De Burgerzonen	p. 17
Folklorefestival - Oud-Turnhout	p. 18
In memoriam Jan Van den Akkerveken	p. 20
Weerheiligen uit Mei	p. 22

Werkten mee aan dit nummer : Theresia
Leppens, Hugo Miguet, Gust Sels en Wim van
Hout.

Voor uw feesten

A L T A R I P A

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout

tel. 014/ 67 12 71

Verzekeringkantoor

J a n A e r t s

Alle verzekeringen

St. Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout

tel. 014/ 42 30 92